

PAGINA 3

Jongeren praten over eenzaamheid

PAGINA 4

Broeder 'verwant' met Lucky Luke

PAGINA 5

Honderduit kletsen in de supermarkt**VERDER:** Alleen zijn brengt je dichter bij jezelf ■ De mens bestaat uit sterrenstof ■ 'Ik laat het mysterie intact' ■ Wijsheid in de Amazone ■ Pauline Krikke: bedankt!

Gedachten over leven na de dood

Wie niet weg is wordt gezien

ALS REDACTIE HADDEN WIJ HET onzalige plan opgevat om willekeurige voorbijgangers op straat te vragen wat zij denken dat er met ons gebeurt als we doodgaan. Een beetje naïef, want het is immers een intieme vraag aan volkomen onbekende mensen. Dat bleek, want de eerste vijf wandelaars die ik aansprak vonden het een interessante vraag, maar hadden geen tijd of zin om erop in te gaan. De koude wind van zee heeft misschien ook een rol gespeeld.

De zesde persoon bleek een Zwitserse vrouw te zijn, die er anoniem wel iets over wilde zeggen. 'Ik geloof dat we geestelijk blijven bestaan. Het is wel wonderlijk, want ik woon in Zwitserland, maar ik moet om de paar weken naar Den Haag komen. Ik moet de Noordzee zien, juist op deze plek. Ik heb het gevoel dat ik hier in een vorig leven gewoond heb. Als je dat zo sterk voelt, dan moet er toch wel iets van leven na de dood zijn? Ik word met die vraag ook wel meer geconfronteerd nu ik ouder word. Een goede vriendin van me is pas overleden, dat bepaalt je wel op een hardhandige manier bij onze eindigheid en bij de vraag wat er daarna komt.'

Ze kijkt omhoog en zegt dan: 'Maar niemand is ooit teruggekomen van de dood, dus we weten het niet...'

Een hand

Onze buurvrouw van 80 gaat in haar verhalen steeds vaker terug naar 'vroeger'. Haar man Leen is al meer dan

ACHTERGROND Vier verhalen uit het alledaagse leven over hoe 'hemel en aarde' soms vloeiend in elkaar overlopen. Is het teken of toeval?

twintig jaar geleden overleden, ze mist hem nog dagelijks. Vlak na zijn overlijden lag zij in bed en moest hevig huilen om hem, met haar hoofd op zijn kussen: 'Toen voelde ik ineens een hand die over mijn hoofd streek en over mijn arm, heel warm en lief. Misschien vind je het gek dat ik het zeg, maar ik

had echt het gevoel dat Leen weer even bij me was.'

Niet het einde

Dolf Langerhuizen (pastoor) riep in een preek eens hartstochtelijk uit: De-Dood-Is-Niet-Het-Einde! Desgevraagd licht hij dat toe: 'Wij mensen hebben

allemaal een kern wie we ten diepste zijn. Noem dat de ziel. Wij zijn door God bemind, hij heeft ons in het leven geroepen. Ik heb het in mijn pastorale praktijk meerdere keren meegemaakt dat iemand een bijna-doodervaring had. Ze hebben een prachtig licht gezien, een schitterend landschap, of

liefdevolle nabijheid ervaren. Vaak hebben ze moeite om weer terug in het aardse leven te komen en zeggen niet meer bang voor de dood te zijn. Dat bevestigt voor mij keer op keer weer dat de dood niet het einde is. Het kan niet zijn dat wij met de dood in het niets verdwijnen. Niemand kan zich voorstellen wat God voor ons heeft bereid

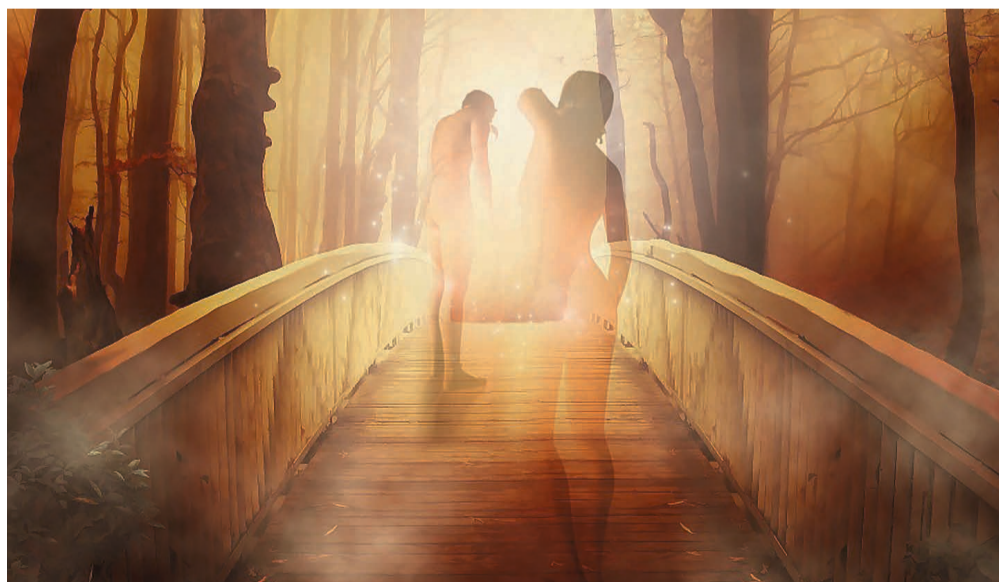
'Mam, nou weet ik het wel: je bent er nog!'

na onze dood, maar dat we worden opgevangen in Gods hand: daar ben ik zeker van.'

Ruitenwissers

Nadat mijn moeder was gestorven, kregen elektrische apparaten in mijn huis en mijn auto het op hun heupen. De wekker ging uren te vroeg af, omdat 'ie twee keer sneller liep dan normaal. De ruitenwissers in de auto gingen spontaan heen en weer, terwijl het niet regende. Lichten gingen aan en uit, zonder dat ik iets deed. Toen in de auto weer eens van alles aan ging zonder dat ik knopjes had aangeraakt, riep ik uit: 'Mam, nou weet ik het wel: je bent er nog!' Daarna is het niet meer voorgekomen. Toeval? Ik denk dat de boodschap is overgekomen, zowel bij haar – waar ze dan ook is – als bij mij.

GREET KAPPERS

Gesprek over bijna-doodervaringen

Een ongeluk of operatie, velen maken het mee: de wonderlijke ervaring medisch dood te zijn geweest, en toch weer tot het leven te zijn teruggekeerd. Verhalen hierover zetten ons aan het denken. Ds. Wietske Verkuyl pleit voor een 'open gesprek' over dit onderwerp. Ze zegt: 'Bijna-doodervaringen stellen vragen aan ons mensbeeld. Wat voor consequenties heeft het als we deze ervaringen serieus nemen? Houdt het bewustzijn op, als de hersenen ermee ophouden? Of krijgt het bewustzijn dan juist meer ruimte?' Arts en onderzoeker Pim van Lommel beschreef dat in zijn bestseller *Eindeloos Bewustzijn* en hersenchirurg Eben Alexander in *Na dit leven*. Verkuyl: 'Ik ontmoet af en toe mensen in de kerk met dergelijke ervaringen.' Gesprek aan de hand van filmbeelden waarin mensen uit ervaring spreken. Info: ds. Wietske Verkuyl, w.verkuyl@xs4all.nl, 06 38 26 70 00.

VR. 29 NOV. 20 U. ABDIJKERK, WILLEM III STRAAT 40.

Herfstavond met poëzie en muziek

Het is herfst. De natuur sterft af, gaat rusten. Veel vogels zoeken warmere oorden. De donkere dagen voor Kerstmis zijn soms ook donker in onze gedachten: om wat wegging uit ons leven, om hoe hard het in de wereld toegaat. Het bestaan kan dan kwetsbaar en vol dreiging overkomen, moedeloos en machteloos aanvoelen. Een goede gelegenheid

om in een meditatieve sfeer gedichten te lezen, naar poëzie op muziek te luisteren, en te delen wat dat oproept. Inspiratieavond onder leiding van em. pastor John Batist.

DO. 21 NOV. 20-22 U. PASTORIE ANTONIUS ABTKERK, SCHEVENINGSEWEG 233.
OPGAVE: 070 354 17 42.

Leven na de dood in preken

'Ik houd het mysterie intact'

INTERVIEW Is er leven na de dood? Die vraag wordt niet meer vanzelfsprekend met 'ja' beantwoord. Wat betekent dat voor de invulling van uitvaartdiensten? We vroegen het drie Haagse voorgangers.

Jan Eijken werkt al ruim 34 jaar als rooms-katholiek pastoraal werker, waarvan de laatste jaren in de parochie Maria Sterre der Zee. Zelf kreeg hij als kind te horen dat er in de hemel van gouden borden wordt gegeten. 'Met dit soort voorstellingen kunnen we tegenwoordig weinig meer', stelt hij. 'We weten inmiddels van alles over de ruimte en de kosmos, dus het beeld van God en waar hij is, verandert ook. Wel denk ik dat we mogen geloven dat God ons na de dood een plek van vrede geeft.'

'Ik geloof in een eeuwig leven'

Deze gedachte brengt hij tijdens uitvaartdiensten ter sprake en ze komt naar voren in de rooms-katholieke uitvaartliturgie. 'We zeggen dat de overledene in Gods hand wordt gelegd en in de vrede van God terechtkomt. Dat kun je hemel noemen of leven na de dood, maar ik houd ook altijd het mysterie intact. Wij moeten bescheiden blijven en niet de pretentie hebben dat we precies weten wat God gaat doen na onze dood. In een uitvaartdienst wil Eijken ook naar voren brengen wat in het leven van de overledene van belang was. 'Eigenlijk zoek je naar nieuwe woorden

De Jakobs ladder (Genesis 28:10-22): Jakob droomde van een ladder die tot in de hemel reikte en waarop Gods engelen afdaalden en opstegen.

om het begrip verrijzenis te duiden. Tegelijk wil ik geen woorden spreken die niet begrepen worden. Rondom een uitvaart heb ik intensief contact met de nabestaanden; ik vind het belangrijk dat zij begrijpen wat ik bedoel en dat ik geen wereldvreemd verhaal sta op te hangen.'

Voortbestaan

Nicolle Pronk heeft in de afgelopen zes jaar als predikant van de protestantse Shalomkerk regelmatig uitvaartdiensten

geleid. Ze vertelt: 'Vaak kiest de familie een bijbeltekst voor de uitvaartdienst, bijvoorbeeld de tekst van de belijdenis- of huwelijksdienst. Zelf breng ik in een uitvaartdienst het leven na de dood niet expliciet ter sprake. Er staat ook eigenlijk weinig over in de Bijbel. Het meest expliciete wat ik zeg, is dat je na de dood bij God bent, maar wat dat is, weten we niet. Zelf geloof ik niet zo in een hemel als staat van perfectie; in mijn beleving kan het mooie niet zonder het lelijke bestaan. In een uitvaartdienst

stel ik vooral het leven van de overledene centraal; niet alleen het einde, maar ook de beginjaren. Door het levensverhaal en de karakterbeschrijving te verbinden met de gekozen bijbelteksten, gaat het erover hoe God in het leven is meegegaan. Ook gebruik ik vaak woorden van de overledene die iets vertellen over hoe hij of zij geloofde en in het leven stond. Als ik weet dat iemand geloofde dat hij of zij een eerder gestorven partner of kind weer zou tegenkomen in het hiernamaals, dan

neem ik dat vertrouwen mee in de uitvaartdienst. Voor mijzelf is het nu vooral een troostende gedachte dat je voortleeft in het nageslacht, in brede zin. Ik geloof vooral in het voortbestaan van de mensheid. Er komt steeds een nieuwe generatie en daarin leef je verder.'

Weinig verschoven

Jasper Klapwijk is ruim dertig jaar predikant binnen de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt, waarvan de laatste zeven jaar in de Haagse Ichthuskerk. 'Een vrij jonge gemeente', vertelt Klapwijk, 'dus ik heb hier misschien twee of drie uitvaartdiensten per jaar.' Tijdens die uitvaartdiensten brengt hij het leven na de dood expliciet ter sprake. 'Het speelt in de geloofsbeleving in onze kerk een belangrijke rol. Ik geloof in een eeuwig leven, staat in de *Apostolische Geloofsbelijdenis*. Je mag geloven dat je leven na de dood verder gaat bij God.' Klapwijk herkent de toenemende verlegenheid bij dit onderwerp, maar niet zozeer binnen zijn eigen kerkverband. 'Wij zijn een vrij orthodoxe kerk', stelt hij. 'De accenten zijn bij ons weinig verschoven. De Bijbel is er duidelijk over dat er een leven na dit leven is. Als je op God vertrouwt, is de liefde die hij voor jou heeft eeuwig en leef je bij hem verder. Maar ik zal nooit een uitspraak doen over de bestemming van iemand die niet gelooft. Dat ligt in Gods hand.' In een uitvaartdienst probeert Klapwijk de christelijke boodschap persoonlijk te maken. 'Ik vertel wat het geloof voor de overledene betekende en over de troost die hij of zij ervan heeft ervaren.'

IRNA VAN DER WEKKE

Veranderende uitvaartrituelen

Vrolijke muziek, want nu ben je bij Onze-Lieve-Heer

INTERVIEW Het aantal kerkelijke uitvaarten daalt, maar de behoefte aan rituelen is onverminderd. Nieuwe vormen zijn soms een beetje 'gezocht'. Gewoontes uit andere tradities worden echter dankbaar overgenomen.

De laatste decennia is de uitvaarttraditie flink veranderd. Voorheen bestonden crematies en begrafenissen uit een in steen

gebeitelde formule: '45 minuten aula, 45 minuten condoleren met koffie en cake', vertelt Dennis Frierson (directeur van Meersorgh Uitvaartzorg en Stijl Uitvaartplanner). Maar die vaste formules zijn we aan het verlaten, zo merkt ook Jan Willem Engelen (directeur van Engelen & Spoor Uitvaartverzorging). 'De rituelen worden anders, ook omdat steeds minder mensen een kerkelijke uitvaart willen.' De behoefte aan rituelen en zingeving

is er des te meer. Dat betekent dat er soms nieuwe vormen worden gezocht. Engelen: 'Soms zijn die écht gezocht, met de beste bedoelingen natuurlijk. Een voorbeeld: een familie had een begeleider van buitenaf gevraagd de plechtigheid te leiden. Die stelde de weduwe voor om aan de bloemstukken lange linten te bevestigen. Als teken van verbinding konden de gezinsleden de linten vasthouden bij het binnendragen van de kist. De weduwe stemde toe, maar vond het achteraf bezien niets. 'Ik had het lint het liefst losgelaten. Het paste helemaal niet bij mij, noch bij de kinderen.' Het is dus niet zomaar iets om een ritueel te verzinnen. Ik merk de laatste tijd ook dat

Een Surinaams muziekkorps brengt de laatste groet.

'Traditie geeft rust en ruimte aan verdriet'

mensen weer vragen naar een "gewone" uitvaart, zonder allerlei zelfverzonnen ceremonies. Staan in een lange traditie geeft rust en overzicht en dus ruimte aan het verdriet. Een ritueel kan een beleving zijn, maar niet iedere beleving is ook een ritueel.'

Bazuinkoor

De onderneming van Dennis Frierson richt zich vooral op andere culturele tradities in Nederland. Het zoeken naar nieuwe rituelen is bij zijn uitvaarten minder aan de orde. Wel komen er steeds meer begrafenissen volgens de eigen oorspronkelijke traditie. 'Gek genoeg bestond dat nog niet toen ik veertien jaar geleden begon.' Voor Surinaamse begrafenissen biedt Frierson bijvoorbeeld Surinaamse dragers en een bazuinkoor aan. 'Dat is een typisch Surinaams muziekkorps met trompet en drum dat christelijke liederen en opzweepende nummers speelt. Een beetje zoals misschien bekend is van New Orleans in Amerika. De gedachte achter de opwekkende liederen is: je bent blij dat je

Een Hindoeïstische uitvaart: met bloemen gaat de as in zee.

geboren bent en je mag ook blij zijn dat je naar Onze-Lieve-Heer gaat. Deze gedachte leeft in Suriname zowel bij de Evangelische Broederschap als bij de landelijke Rooms-Katholieke Kerk.'

Vuuroffers

Hoewel er al lange tijd verschillende culturele tradities in Nederland zijn, is de uitvaartwereld daar nog niet voldoende op ingespeeld. Frierson: 'Een islamitische begrafenis moet binnen 24 uur plaatsvinden. Op de gemeentelijke begraafplaats in Den Haag kun je nog altijd niet op zondag begraven. Dat

geeft problemen. Ook zijn locaties niet ingericht op hindoeïstische vuuroffers.' Volgens Jan Willem Engelen kan de Nederlandse begrafenisrituele leren van andere culturen en religies. 'In de joodse traditie vind ik de rituele bewassing mooi, en het opnieuw samenkomen van de familie op de veertigste dag na het overlijden. In de Nederlandse cultuur zie je zoiets inmiddels ook: laatst was ik één jaar na het overlijden van iemand bij een herdenkingsbijeenkomst met een concert, een hapje en een drankje. Niet zwaar, maar je scheidt de ruimte om stil te staan bij het leven van de ander.' Dennis Frierson ziet ook dat bepaalde elementen uit andere culturen bij Nederlanders gangbaarder worden. 'De Surinaamse muzikale omlistung wordt steeds meer door niet-Surinamers gewaardeerd. Dat stelt wel eisen aan de locatie natuurlijk. Zo'n band past sowieso niet meer in een aula.'

HESTER JANSEN

advertenties

Firma A. H. Kerkhof & Z^o
Uitvaartzorg sinds 1892

Dienstverlening op maat door uitvoering van:

- levensbeschouwings- en geloofsgebruiken en individuele wensen

Uitvaartcentra

- Sorghvliet Groot Hertoginnelaan 1
- Waldeck Oude Haagweg 28
- Nootdorp Veenweg 14

of uitvaartcentrum naar uw keuze

Thuisopbaring volgens uw wensen met de juiste zorg en middelen

Groot Hertoginnelaan 227
2517 ET 's-Gravenhage
firma@kerkhof-uitvaartzorg.nl

070 345 16 76
www.kerkhof-uitvaartzorg.nl

Zorgvuldige aandacht en professionaliteit, al vier generaties een familietraditie

want met afscheid begint herinnering

Van Der Helm
uitvaartzorg

Voor een waardevol afscheid met zorg en respect afgestemd op ieders persoonlijke wensen.

Veenweg 14, Nootdorp
Damlaan 64, Leidschendam
Ina Boudier-Bakkerstraat 5, Delft
De Sillestraat 182, Den Haag

070-3202040 - www.vdhuz.nl - 015-3101643

Zinzoekers over eenzaamheid:

‘Iedereen kent het, dat scheelt’

INTERVIEW Drie jongeren die elkaar regelmatig spreken in de groep Zinzoekers van kerkenorganisatie Stek, praten samen over ‘eenzaamheid’. Siete Frouws (29), Jaap Jan Baan (26) en Anne Baan-van Dijk (25).

Siete: ‘Tijdens een fietstocht naar Venetië heb ik veel eenzaamheid gekend. Ik zag best veel mensen, maar de contacten waren vluchtig. Je hebt niet genoeg tijd om je echt voor elkaar open te stellen. Ik heb lang gedacht dat anderen niet geïnteresseerd waren in wat ik op mijn werk deed en ik vertelde er niet over. Toen ik met een partner ging delen wat ik overdag had meegemaakt, hielp dat om de eenzaamheid te verminderen.’

Anne: ‘Ik heb gelukkig regelmatig “denkers” om me heen, maar van de mensen op school heb ik het gevoel dat ze dat denkerige niet zo hebben. Ze lijken alleen bezig met hun telefoon en uiterlijk. Daar voel ik me best eenzaam in. Toen ik op mezelf ging wonen zat ik helemaal alleen in een grote stad. Uiteindelijk ben ik bij een studentenkoor gaan zingen en daar deed ik supergoeie contacten op. Dat heb ik zelf gedaan, ik werd niet uitgenodigd. Maar het kan wel eng zijn om ergens naartoe te gaan. Daar moet je doorheen.’

Springplank

Jaap Jan: ‘Ik heb als kind jaren in het buitenland gewoond. Eenmaal in Nederland kon ik mijn buitenlandse ervaringen niet met anderen delen. Er was geen begrip voor. Het was alsof alles van daarvoor niet meetelde. Je hebt geen verleden. Dat voelde eenzaam.’

‘Ik had geen verleden’

Als je jezelf minderwaardig voelt is het lastig om contacten aan te gaan. Het versterkt elkaar: stel dat je door je minderwaardigheidsgevoel eenzaam bent en anderen zien dat en nodigen je uit. Dan krijg je het idee dat ze dat alleen doen omdat ze je zielig bent en niet omdat ze je aardig vinden.

Toen ik in Nederland kwam probeerde ik vrienden te maken, maar die ander voelde wel dat ik te graag wilde. Ook zat ik vaak niet op hetzelfde niveau, waardoor we langs elkaar heen praatten. Zulke “vriendschappen” mislukten en dan probeer je het een volgende keer niet meer. Zo kom je in een negatieve spiraal.

Ik ging toen in een supermarkt werken en dat was het begin van de omslag. Het heeft lang geduurd voordat ik me veilig genoeg voelde om dingen

Van links naar rechts: Jaap Jan Baan, Siete Frouws en Anne Baan-van Dijk.

te delen en het waren ook niet helemaal mijn mensen, maar toch had ik een beetje sociaal contact. Dat was een basis waarop ik kon voortbouwen. Toen ik ging studeren, werkte dat vertrouwen als een springplank om nieuwe vriendschappen te ontwikkelen.’

Siete: ‘Hebben anderen je ook wel willen helpen, omdat ze zagen dat je eenzaam was?’

Jaap Jan: ‘Dat probeerden veel mensen, maar daar werd ik helemaal ielig van, haha!’

Siete: ‘Als je zelf een stap zet, is wat daaruit voortkomt jouw eigen verdienste. Dat lijkt me fijner.’

Helemaal niks

Anne: ‘Je kunt eenzaamheid inderdaad zien als honger, het zet je aan om iets te gaan dóén. Maar ook is het

goed om je te realiseren dat eenzaamheid er altijd is. Het is een existentieel gegeven. Het hoort er gewoon bij, iedereen kent het. Dat besef kan het gevoel van eenzaamheid verminderen. Veel mensen hebben het idee dat anderen voortdurend gelukkig zijn. Sociale media kunnen dat versterken.’

‘Zet een stap, ook al is dat eng’

Siete: ‘Om die reden heb ik me uitgeschreven van alle sociale media. Al die positieve berichten...’

Anne: ‘Tijdens het Oerol Festival hebben we alle drie meegedaan met een “oefening in alleen zijn”, ervarings-theater gemaakt door de kunstenaar Bart van de Woestijne (*In Order of*

Disappearance). Via een koptelefoon kreeg iedereen instructies. Je moest tegenover iemand gaan staan en die in de ogen kijken. Op een gegeven moment moest je door die persoon heen kijken. Alsof die er niet stond. Dat raakte me enorm! Het lukte me goed, maar ik dacht: dat doet die ander dus ook bij mij. Ik besefte dat er werkelijk mensen zijn die nooit echt aangekeken worden. Die genegeerd worden. Dan is het net alsof je niet bestaat.’

Siete: ‘Het eindigde in een kubus waar je alleen in zat. Daar werd je een spiegel voorgehouden en er werd gezegd: stel je voor dat jij de persoon bent die je nu ziet. En dat jijzelf het spiegelbeeld bent. Er werd verteld: je bent er niet meer.’

Anne: ‘Eerst had je nog uitzicht op de duinen. Toen ging het rolluik dicht,

het werd donker. Niemand weet dat je daar zit, je bestaat gewoon niet meer. Ik vond het eigenlijk heel relaxed. Je hoeft helemaal niks.’

Jaap Jan: ‘Ik had nog wel uren willen blijven zitten.’

Siete: ‘Het was een mindful-achtige ervaring, je krijgt het besef van “me, myself and I”. Het is fijn als je goed alleen met jezelf kunt zijn. En als je een beetje om jezelf kunt lachen.’

MARGOT C. BERENDS

Eenzaamheid in Den Haag

Het college van b en w trekt 2,5 miljoen euro uit om eenzaamheid in Den Haag terug te dringen. In het recent uitgebrachte document *Met zijn allen niet alleen* geeft de gemeente eenzaamheid een gezicht. Ook dertigers en veertigers vertellen daarin wat hen eenzaam maakt. Ze behoren tot de 19.000 Hagenaars van 19 jaar en ouder die meegedaan hebben aan de enquête van GGD Haaglanden (2016). De deelnemers beantwoordden elf uitspraken, zoals: ‘Ik heb veel mensen om mij heen op wie ik volledig kan vertrouwen’ en ‘Er is altijd wel iemand met wie ik mijn dagelijkse probleempjes kan delen’. Van de respondenten (een afspiegeling van de Haagse burgerij) gaf 52% minstens drie keer een ongunstig antwoord, waar de onderzoekers uit afleiden dat zo’n 200.000 Hagenaars eenzaam zijn. Het gaat dan om het gemis van iemand die nabij staat (emotionele eenzaamheid), van een kennissenkring (sociale eenzaamheid), en vaak ook om vervreemding van de maatschappij (existentiële eenzaamheid). Individualisering, ontkerkelijking en vergrijzing worden als ‘grote oorzaken’ genoemd.

Zo’n 17.000 jongeren tussen de 12 en 19 jaar deden in 2015 mee aan dezelfde enquête. Daaruit kwam eenzaamheid onder 48% van de invullers naar voren. Jongeren uit die leeftijdscategorie delen de laatste tijd oproepen via sociale media met hashtags als #maatjegezocht en #eenzamejongeren.

‘Kerst’ en curiosa op twee bazaars

Dit najaar houden twee binnenstadkerken een bazaar.

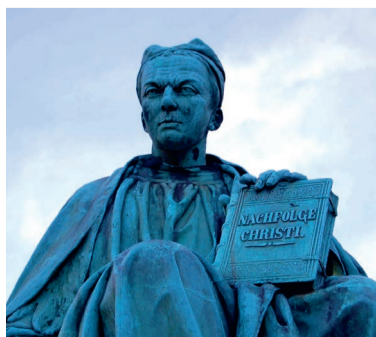
In de Kloosterkerk is ieder jaar een groots opgezette ‘Winkel van Sinkel’ met curiosa, kleding en accessoires, huishoudelijke artikelen, meubilair, elektrische apparaten, boeken en kunstvoorwerpen.

De Duitse kerk houdt een kerstfair met handgemaakte adventskransen, kerstkoekjes en zelfgemaakte jam, naast boeken, cd’s en speelgoed. Om 13:30 u. is er samenzang van kerstliederen.

ZA. 16 NOV. 10-14 U. KLOOSTERKERK, LANGE VOORHOUT 2.
ZA. 30 NOV. 10-16 U. DUITSE KERK, BLEIJENBURG 3B.

Spiritualiteit van Thomas a Kempis

Hans Tissing is de oprichter van het Ontmoetingshuis Moderne Devotie, een nieuwe geloofsplek van de Protestantse Kerk Nederland. Het huis is vernoemd naar de spirituele beweging waar Thomas a Kempis lid van was. Hij was een middeleeuws augustijner kanunnik, mysticus en schrijver van het beroemde boek *De navolging van Christus*. Tissing schreef het boekje *Mediteren met Thomas a Kempis*. Hij geeft een lezing over de betekenis van diens spiritualiteit voor vandaag.

DO. 14 NOV. 20 U. DUINZICHTKERK, VAN HOGENHOUCKLAAN 89-91.

Apostel Paulus geliefd bij filosofen

De apostel Paulus is sinds eind 20ste eeuw populair onder filosofen als Alain Badiou, Slavoj Žižek en Giorgio Agamben. Ze zijn schatplichtig aan Paulus voor hun inzichten over thema’s als levenskunst, filosofiegeschiedenis en politieke besluitvorming. Gert-Jan van der Heiden beschrijft dat in zijn boek *Het uitschot en de geest (Paulus onder de filosofen)*. Foeke Knoppes, theoloog en remonstrants emeritus-predikant, wijdt een serie avonden aan Paulus’ inspiratie. De eerste avond gaat over de interpretatie van Paulus’ teksten door de eeuwen heen.

DI. 12, 19, 26 NOV. 14-16 U. € 5 PER KEER.
REMONSTRANTSE KERK, LAAN VAN MEERDERVOORT 955.

Kloosterbroeder Marie-Thomas:

‘Ik wilde de ideale monnik zijn, maar ik ben geen engel’

INTERVIEW Kloosterbroeder Marie-Thomas voelt zich soms een eenzame cowboy die tegelijk de wijde wereld als een belofte voor zich ziet. Hij leerde veel toen hij een paar dagen als kluisenaar in afzondering leefde.

De Broeders van Sint Jan in de Oude Molstraat (binnenstad) hebben de maandag tot hun woestijndag verklaard, wat betekent dat

ze die dag ieder alleen en in stilte doorbrengen. Broeder Marie-Thomas vertelt dat hij het daarmee niet altijd gemakkelijk heeft. ‘Soms vind ik het

moeillijk om die dag in te vullen. Het alleen zijn is dan een beproeving. Ik heb de negatieve

kant ervan ervaren toen ik één jaar in het noviciaat zat [proeftijd voor religieuzen, red]. Wij kregen een tijd van woestijn in de Franse Alpen en daar kon je ook een aantal dagen als een kluisenaar in afzondering leven. Ik vond het mooi om dat te ervaren en maakte een rooster voor mezelf: ik wilde de ideale monnik zijn. Maar ik ben geen engel. Na die tijd in de kluis lukte het me niet meer om te slapen en werd ik terug naar mijn ouders gestuurd. Ik werkte een paar weken op het land bij mijn ouders en daarna moest ik mijn oude beroep als belastinginspecteur weer uitoefenen. Dat heb ik twee jaar gedaan en daarna kon ik terug komen in het noviciaat. De les die ik uit die periode geleerd heb is dat het er eerst en vooral om gaat je te laten beminnen, te beseffen dat je aanvaard wordt zoals je bent, dat je geen prestatie hoeft te leveren en dat het ook belangrijk is om iets voor anderen te betekenen.’

Paard

‘Alleen zijn is ook aantrekkelijk. Ik voel mij aangesproken door de strip-held Lucky Luke, die zingt: *I am a poor lonesome cowboy, I'm a long long way from home*. Gelukkig heeft hij zijn paard als

metgezel: *My horse and me keep riding into the setting sun*. Met dat beeld voel ik verwantschap: Lucky Luke die met zijn paard naar de ondergaande zon vertrekt.’ Marie-Thomas lacht jongensachtig en maakt een breed armgebaar om de horizon en de wijde wereld aan te duiden.

In de tijd dat hij uit het noviciaat was, heeft hij ook nagedacht over de vraag of hij niet liever zou trouwen, een gezin stichten. Uiteindelijk is dat het niet geworden en bleef hij trouw aan zijn roeping. Over het celibaat zegt hij: ‘Als je celibatair leeft moet je dat bij voorkeur in een gemeenschap doen. Daar zijn je medebroeders die het zien als het niet goed met je gaat.’

‘Medebroeders zien of het goed met je gaat’

Maar het celibaat is voor ons wel een dagelijks offer. Je neemt niet alleen afstand van seksuele relaties, maar ook van andere lichamelijke contacten. Familie is daarom belangrijk, met hen kun je wel eens een knuffel uitwisselen.’

Donkere nacht

‘Eenzaamheid is voor mij verbonden met de vrees voor de dood. Sterven doe je alleen, ook al is er iemand bij je. Dat beleeft ik in het klein iedere avond als ik in mijn cel ga slapen. Het moment dat je bewustzijn wegvault is de kleine dood van het slapen gaan. Na de Completen, het nachtgebed, zingen we het *Salve Regina*: moeder Maria, die ook in de donkere nacht en in het uur van onze dood bij ons is.’

GREET KAPPERS

Zuster Yuliana:

‘Er moet een balans zijn tussen drukte en stilte’

INTERVIEW Zuster Yuliana heeft het nodig om regelmatig een uurtje in stilte door te brengen. ‘Ik ervaar alleen zijn als vruchtbaar, het brengt je dichter bij jezelf.’

Zuster Yuliana (49) woont sinds april in Moerwijk als lid van de congregatie Missiezusters Dienaressen van de Heilige Geest. Toen ze veertien jaar geleden uit Indonesië naar Tilburg werd uitgezonden heeft zij zich in het begin alleen en eenzaam gevoeld. ‘Ik kende de taal nog niet, durfde niet naar buiten te gaan, ik verstond de mensen niet. Ik moest in het begin erg wennen aan de Nederlandse

bij iemand op bezoek gaat. Daarom begrijp ik buitenlandse vrouwen zo goed die de Nederlandse taal niet spreken, vaak geen opleiding hebben gehad en daardoor weinig kansen hebben. Deze vrouwen ontmoet ik bij het Multicultureel Ontmoetingscentrum Schilderswijk (MOC), waar ik vrijwilligerswerk doe. Ik zit er onder meer in een sportgroep voor vrouwen. Na het sporten drinken we samen koffie. Deze sociale contacten zijn voor mij belangrijk, ook om in te burgeren in Den Haag.’

Gezond

‘Eenzaam heb ik me ook gevoeld voordat ik als novice [aspirant-lid, red.] mijn geloften aflegde. Met mijn fysieke gezondheid ging het niet goed en eigenlijk kun je alleen intreden in onze congregatie als je gezond bent. Dat was een tijd waarin ik ook wel getwijfeld heb. Ik heb wel eens gedacht: is dit Gods manier om tegen mij te zeggen dat het genoeg is? Of is het om mij op de proef te stellen? Uiteindelijk kwam er een brief van de generaal-

Zuster Yuliana: ‘Ik ervaar alleen zijn als vruchtbaar.’

overste waarin stond dat roeping er toe doet en dat het bij ziekte doorslaggevend is of iemand kan genezen. Zo kon ik toch intreden. Dat ik door die

moeilijke tijd heenging heeft mij wel sterker gemaakt. Het celibaat is een bewuste keuze van mij geweest. Voordat ik novice werd,

heb ik jaren met de gemeenschap in Indonesië meegedeeld. Dan denk je natuurlijk ook over die dingen na. Intimiteit hoeft je niet per se fysiek te beleven. Je kunt heel intiem met een ander mens zijn zonder fysiek contact te hebben.’

Opladen

‘Ik heb het nodig om regelmatig een half uur of een uur in stilte door te brengen. In onze manier van leven zit stilte ingebouwd, zoals in het gezamenlijke ochtendgebed. Ik ervaar alleen zijn als vruchtbaar, het brengt je dichter bij jezelf, bij wat er in je innerlijk leeft. Er moet een balans in je leven zijn tussen stilte en drukte. Als die balans ontbreekt, raak je overbelast. Dat is mij in Tilburg ook overkomen. Ik woonde daar met zusters die allen studeerden, waardoor ik veel alleen moest doen. Door aan een retraite mee te doen kon ik weer opladen. In het (vrijwilligers)werk en in mijn eigen leven heb ik geleerd dat het belangrijk is om gevoelens uit te spreken. Als je je alleen of eenzaam voelt is de eerste belangrijke stap om dat tegen iemand uit te spreken. Erover praten helpt!’

GREET KAPPERS

‘Intimiteit hoeft je niet per se fysiek te beleven’

cultuur. In Indonesië loop je bij iedereen binnen, is er veel onderling contact, waardoor je dagelijks ervaart dat je niet alleen bent. In Nederland moet je eerst een afspraak maken voordat je

‘Bijbelkennis is onontbeerlijk’

Rembrandt, Dante, Shakespeare, Wolkers, Bach en U2 hebben zich allemaal laten inspireren door het Oude en Nieuwe Testament. De uitwerking van de Statenvertaling op het Standaardnederlands is groot, en de bijbelse ‘moraal’ – dat de Eeuwige opkomt voor de zwakke – is doorgedrongen in de haarvaten van de maatschappij. Daarom, meent Bert Jan Litaert Peerbolte uit Den Haag, is bijbelkennis onontbeerlijk om de tijden te verstaan. Hij geeft een cursus over dit thema. Litaert Peerbolte is hoogleraar Nieuw Testament (VU Amsterdam).

‘De mens bestaat uit sterrenstof’

Natuur- en sterrenkundige Margot Brouwer maakt met haar lezing een reis door het heelal. Dat begint met een wetenschappelijke verkenning van de fysieke ruimte: Wat is de plaats van de aarde in het grotere geheel? Hoe zijn wij uit gas en sterrenstof ontstaan? De reis wordt vervolgens filosofisch: wat betekent de kennis dat we uit sterrenstof bestaan voor ons? Hoe ga je om met je eigen nietigheid? Hoe kun je je geborgen voelen in een oneindig heelal? Is buitenaards leven mogelijk? Precies die vragen typeren Brouwers zoektocht naar betekenis. Ze vond houvast bij Spinoza's visie waarin God, mens, natuur en heelal samenvallen, en waarin wetenschap, filosofie en spiritualiteit een geheel vormen. Einstein zei: ‘Ik geloof in Spinoza's God, die zichzelf openbaart in de wetmatige harmonie van de wereld.’

ZA. 9 NOV. 15-18 U. € 7 (MET HAPJES EN DRANKJES).
HOUSTRUSTKERK, BEEKLAAN 535.

Appie geeft aandacht

Alleenig tussen de luiers

REPORTAGE Omdat de Haagse Albert Heijnfilialen 'meer willen zijn dan alleen een supermarkt' zijn de medewerkers alert op eenzaamheid onder de klanten. Er is ruimte om een praatje te maken. Ook letterlijk, zoals in de vestiging Escamplaan. Daar staat een tafel met gratis koffie, thee en koek.

Het filiaal Escamplaan van Albert Heijn is nauwelijks open, of het vaste clubje mannen zit er al aan de koffie. De tafel waaraan ze zitten, staat tussen de babyspullen (luiers, billendoekjes) en de afdeling 'dameshygiëne' (met maandverband, Tena Lady en opvallend genoeg ook Tena Men). Op de tafel heeft iemand folders neergelegd over een kickboks-evenement. De levensloop van de mens in een nutshell. Boven, in de bedrijfskantine, vertelt Yakup Demirocak: 'Die mannen zitten er volgens mij iedere dag en blijven soms wel twee, drie uurtjes kletsen.'

Twintig minuten

Demirocak is teamleider en heeft een extra taak: hij is de eenzaamheidsmedewerker van dit filiaal. Deze functie is een jaar geleden in het leven geroepen door de Haagse Johan Roodenrijs van het filiaal Apeldoornseleaan. Die vond dat er meer oog moest komen voor eenzame klanten en hij begon aan een bewustwordingstraject in

'We nemen de tijd'

Haagse Albert Heijnwinkels. De koffietafel is speciaal neergezet om bezoekers de gelegenheid te geven even rustig aan te doen, vertelt Demirocak. Het is een eigen initiatief van deze vestiging. 'Ik denk dat de mannen van dat groepje zich minder alleen voelen sinds ze elkaar hier elke dag opzoeken.'

De koffiehok in filiaal Escamplaan. FOTOGRAFIE: MARGOT C. BERENDS

De tafel is niet de enige manier om de eenzaamheid van sommige klanten wat te verminderen. Demirocak is erop getraind om eenzaamheid te herkennen en geeft dan extra aandacht. 'Je merkt het bijvoorbeeld als klanten vaak terugkomen. Of ze stellen vragen waarop ze het antwoord eigenlijk wel weten, alleen maar om even contact te hebben. Of ze laten het gesprek langer duren dan nodig is. Laatst werd ik gevraagd waar een product lag, ik liep mee en vervolgens stond ik twintig minuten voor dat schap te kletsen.'

Geen reclame

Demirocak loopt als teamleider vrij rond in de winkel en kan daardoor gemakkelijk een praatje maken. Maar ook bij vakkenvullers wordt het toegejuicht als ze daar tijd in steken. Hij merkt dat ze zijn voorbeeld volgen, en dat is precies de bedoeling. 'Er is echt ruimte voor. Het gaat om de klant. Als een gesprek lang duurt, wordt daar niet moeilijk over gedaan. Dit is een onderdeel van ons werk, het draait niet alleen maar om productiviteit. Dat onderscheidt ons van onze

concurrenten: wij reageren niet haastig. Als je bij AH begint, krijg je sowieso een training waarin benadrukt wordt dat je de tijd moet nemen voor mensen. Daar bovenop trainen wij nieuwe medewerkers om te herkennen wanneer klanten eenzaam zijn. Ik vertel ze dat we meer willen zijn dan alleen een supermarkt.' De teamleider benadrukt dat er geen commerciële bijbedoeling is. 'We maken hier geen reclame mee. We vinden het gewoon belangrijk om op de buurt betrokken te zijn. Verspreid door

Nederland zijn veel Albert Heijn-winkels, we bereiken wel vijf miljoen mensen. Dat geeft een bepaalde verantwoordelijkheid en biedt tegelijk kansen.' Pal achter het filiaal Escamplaan staat WoonZorgPark Swaenehove. Bewoners komen naar de winkel, maar Albert Heijn gaat ook naar hen. Zo

'Niet iedereen zit om een praatje verlegen'

sponsort het filiaal sommige activiteiten met hapjes en drankjes. AH-medewerkers boden in de Week van de Eenzaamheid hun diensten aan bij een bingo. Demirocak: 'Mijn collega's vragen me vaak wanneer we weer gaan. Ik heb de oprechte dankbaarheid in de ogen van die bewoners gezien. Daarom ben ik daar nu ook vrijwilliger.'

De drie mannen beneden zijn inmiddels weg. Een man op leeftijd gaat zitten. Hij antwoordt éénlettergrepig op een opmerking over het weer en op de vraag of hij hier vaak komt. Hij neemt koffie en twee koekjes. En licht toe: 'Ach, het staat ervoor, hè.' Niet iedere koffiedrinker zit kennelijk om een praatje verlegen. Even later schuift een jongere man aan. 'Ik woon alleen, als ik dood ga zou ik zomaar drie dagen in m'n huis kunnen liggen. Dit hier is gezellig.' Hij blijft lang zitten en praat honderduit.

MARGOT C. BERENDS

Drie religies over 'leven na de dood'

'Hoe het er precies uitziet, weten we niet'

INTERVIEW Welke ideeën zijn er over een leven na de dood? *Kerk in Den Haag* vroeg vertegenwoordigers van het hindoeïsme, de islam en het jodendom naar de beelden en overtuigingen die praktiserende geloofsgenoten van hun religie in het algemeen hebben.

Nishad Matawlie

Hindoe Nishad Matawlie: 'Wij denken dat de ziel onsterfelijk is. Het lichaam is vergankelijk, een middel om je op aarde mee voort te bewegen. Als iemand overlijdt, begint de ziel aan een reis en om die zo prettig mogelijk te laten verlopen, worden er dertien dagen lang rituelen uitgevoerd. Na een half jaar en na

een jaar opnieuw. Wij geloven dat hoe je geleefd hebt, of je een goed mens bent geweest, bepalend is of jouw ziel in een volgend leven in een betere of slechtere situatie wordt herboren. Deze cyclus van leven en dood, het reïncarneren, blijft doorgaan totdat verlossing is bereikt. Voor een hindoe is dat het hoogst bereikbare: verlossing of *moksha*. Dan verenigt jouw ziel zich met de allerhoogste ziel, met het goddelijke, de allerhoogste macht. Wat er in de tijd gebeurt tussen een nieuw leven of verlossing, dat weet ik niet. Er is voor ons geen hemel of hel als eindstation. Wij geloven dat

'Er is geen hemel of hel als eindstation'

er in elk mens al een klein stukje van dat goddelijke huist en dat je op het moment van *moksha* in een staat van ultiem geluk gebracht wordt. Hoe dat er precies uitziet; daar kunnen we ons als mensen eigenlijk niets bij voorstellen.'

Steentjes

Jodin Hanneke Gelderblom-Lankhout: 'Beelden hoe het leven na de dood eruitziet, zijn er bij ons eigenlijk niet, niet zoals in het christendom en in de islam. Het gaat er veel meer over hoe je iemand die er niet meer is bij de levenden betrokken houdt, dan hoe het leven eruit ziet na de dood. Wij vinden dat iemand pas echt dood is, als hij niet meer in de verhalen vermeld wordt. Wel hebben we de plicht om voor de doden te zorgen. Het graf mag niet aangetast worden en is eeuwigdurend. De levenden gaan daar eenmaal per jaar heen en leggen een steentje op het graf. Daarnaast wordt in de synagoge *kaddisj* gezegd, een lofprijzingsgebed. De vraag waar de overledene nou is, wordt bij ons dus nauwelijks gesteld. Je bent op de een of andere manier bij God, maar hoe, daar is geen beeld van. Je levensloop wordt wel beoordeeld, maar hoe dat precies plaatsvindt,

Hanneke Gelderblom-Lankhout

weten we niet. Wat de overledene heeft betekend, hoe hij heeft geleefd en hoe je de verhalen over hem of haar levend houdt; dáár gaat het om. Joden steken al hun energie in het hier en nu. Dat is onze opdracht. Je bent op aarde en je moet het hier doen, hier je taak volbrengen. De wereld beter maken, gebruik makend van alle krachten en mogelijkheden die je gegeven zijn.'

Witte lap

Moslim Yassine Abarkane: 'Als moslims geloven wij dat er leven is na de dood. Na het overlijden verlaat je ziel je lichaam. De overledene wordt gewassen en vervolgens wordt voor hem of haar het *djanazah*gebed uitgesproken. De dode wordt niet in een kist begraven, maar ingewikkeld in een witte lap, met het hoofd gericht naar Mekka. Wij geloven dat als je begraven bent, je in een soort tussenwereld bent gekomen, in de *al-barzakh*. In je graf krijg je drie vragen: Wie is jouw heer, wat is jouw geloof en wie is jouw profet? Wij geloven in de dag des oordeels en in de wederopstanding.

We weten niet wanneer dit gaat gebeuren, maar op die dag gaat de ziel weer terug in het lichaam. Dan kom je voor je Schepper te staan en word je

'Een goed mens komt in het paradijs'

beoordeeld over hoe je hebt geleefd. Als je als een goed mens hebt geleefd, kom je in het paradijs en als je geen goed mens bent geweest, dan geloven

Yassine Abarkane

wij dat je in de hel komt. In het paradijs is gelukzaligheid, zul je je geliefden weer ontmoeten en krijg je wat je verlangt. Het mooie is dat je niet hoeft te zeggen wat dat is, je krijgt het sowieso.'

JOLLY VAN DER VELDEN

Mystica Delbrêl

In Frankrijk, Duitsland en België staat Madeleine Delbrêl bekend als 'mystica van de straat'. Ze leefde in een religieuze lekgemeenschap van vrouwen in een overwegend communistische voorstad van Parijs. Daar vond ze haar manier van christelijk geloven: 'God beminnen en je naaste beminnen als jezelf.' Delbrêl stierf in 1964. Hanne Jansen, die zich verdiepte in Delbrêls leven, vertelt hoe haar denken en doen kunnen inspireren.

MA. 4 NOV. 19:30-21 U. € 7.
CHRISTUS TRIUMFATORKERK,
JULIANA VAN STOLBERGLAAN 154.

**Schilderavond
in de Marcuskerk**

Wilma Luijendijk geeft een workshop schilderen. Deelnemers leren hoe ze op canvas een zelfgekozen verhaal of figuur uit de Bijbel kunnen verbeelden. De doeken worden nadien tentoongesteld in de kerk. Opgave bij Wilma Luijendijk, 070 440 03 64.

DO. 7 NOV. 20-22 U. € 5.
MARCUSKERK, JAN LUYKENLAAN 92.

**Zes tips voor
een goed gesprek**

Wat is een goed spiritueel gesprek? Hoe reageer je passend op ouders die net een kind krijgen, op iemand die een vriend verloor? Hoe help je de ander om zich uit te spreken over hoop, geluk, geloof, vrouwen, angst? Jos Moons (theoloog en priester) schreef er een boek over, *De kunst van geestelijke begeleiding*. Daarin geeft hij vanuit ignatiaans perspectief zes handvatten. Hij vertelt erover. Organisatie: dezinnen.nl.

MA. 25 NOV. 19:30-21:15 U. € 8.
CHRISTUS TRIUMFATORKERK,
JULIANA VAN STOLBERGLAAN 154.

Protestantse Kerk, kerken per stadswijk

Stadswijken	Kerkgebouwen	Tijd	3 november	10 november	17 november	24 november
Centrum Schilderswijk	Lukaskerk Om en Bij 2	10.15	ds Christiaan Donner, HA	ds Nienke van Dijk	ds Froukien Smit	Lutherse kerk
Benoordenhout Archipel	Duinzichtkerk Van Hogenhoucklaan 89	10.00	ds Robin ten Hoopen	ds Jaap van den Akker Dankdag	ds Ijjo Akkerman	ds Jaap van de Meent
Bezuidenhout Mariahoeve	Christus Triumfatorkerk Julia van Stolberglaan 154	10.00	ds Jan Willem Korpelshoek	Duinzichtkerk	ds Aart Mak	ds Jaap van den Akker
	Pax Christikerk Zwedenburg 99 (tijdelijk bij Middin)	10.30	ds Peter Bakker	ds Peter Bakker, HA/ Dankdag	✠ Barbara Broeren	ds Peter Bakker
Stadsdeel Laak Spoorwijk	De Oase Van Meursstraat 1	10.00	ds Durkje Sikkema	kringviering	ds Jantine Veenhof, HA	ds Adrie Sterrenburg
Moervijk/Morgenstond/Zuiderpark	Marcuskerk Jan Luykenlaan 90	10.00	ds René de Reuver	ds Jantine Veenhof	📣 Petra de Nooy	ds Jantine Veenhof
Vogelwijk Bloemenbuurt	Bergkerk Daal & Bergselaan 50 A	10.00	ds Axel Wicke, HA	ds Mary An Bezemer, Dankdag	ds David Schiethart	ds Martine Nijveld, ✠Sitty Smedinga 🎵
Statenviertel-0 Duinoord Zeeheldenbuurt Regentessekwartier-N	Maranathakerk 2e Sweelinckstraat 156	10.30	naar Bergkerk	ds Martine Nijveld	ds Martine Nijveld	ds Axel Wicke, S&T
	Noorderkerk Schuijstraat 9-11	10.00	ds Greet van 't Slot	ds Anne Mooi	ds Geertje Zomer, HA	ds Durkje Sikkema
Vruchtenbuurt Bohemen	Bosbeskapel Bosbesstraat 5	10.00	ds Martin Koster 🎵	ds Jan Eikelboom	ds Wietske Verkuyl	ds M. den Dulk, S&T
Loosduinen Waldeck Houtwijk	Abdijkerk Willem III straat 40	10.00	ds Wietske Verkuyl, Michiel Aten	ds Jacob Korf	ds Michiel Aten	ds Wietske Verkuyl, S&T
Houtwijk	Houthaghe Toon Dupuisstraat 10	10.00	ds Theo Koelewijn	ds Fokke Fennema	ds Paul Sanders, S&T	ds David Schiethart
Bouwlust Vrederust Morgenstond	Shalomkerk Vrederustlaan 96	10.00	ds David Schiethart	ds Nicolle Pronk	ds Martin Koster	ds Nicolle Pronk, S&T
Scheveningen Dorp	Bethelkerk Scheveningen Jurr.Kokstraat 173	10.00	ds Wim Scheltens	ds Jan Maasland 17u ds Ruud Stiemer	ds Robin ten Hoopen	ds Jan Maasland
Scheveningen Dorp	Oude Kerk Keizerstraat 8	10.30 17.30	ds Jaap Quist ds Jan Maasland	ds Jan Maasland naar Bethelkerk 17u	ds H. de Graaff ds Jan Maasland	ds E. van Rooijen ✠
	Nieuwe Badkapel Nieuwe Parklaan 90	10.00	ds Charlotte van der Leest, S&T	ds Charlotte van der Leest, Cantate 🎵	ds Jacob Korf	ds Charlotte van der Leest 🎵
Belgisch Park Statenkwartier-W	Pr. Julianakerk Tesselsestraat 6	10.00	ds T. Kant	Frans van Velzen, dienst 2.0	✠ Arjo van der Steen	ds P. Schalk
Duindorp	De Toevlucht Laan van Hoornwijk 140	10.00	ds Rob van Essen	ds Attie Minnema	ds Attie Minnema	ds Attie Minnema, S&T
Ypenburg	De Leidraad Harriët Freezerhof 28	10.00	ds Adrie Sterrenburg	ds Ton Zoutman	ds Jan van Westen- brugge	Petra Vossegat
Leidschenveen	De Leidraad Harriët Freezerhof 28	10.00	ds Adrie Sterrenburg	ds Ton Zoutman	ds Jan van Westen- brugge	Petra Vossegat

Kerken in overige categorieën

PKN-kerken voor de hele stad	Bethlehemkerk Laan v. Meerdervoort 627	10.00	ds Bert Karel Foppen, doopsel. Dankdag op 6/11 om 14.30 en 19.30	ds J. Hoogesteger	ds L. Wullschlegler	ds G. Lugthart	ds Bert Karel Foppen
	Houtrustkerk Beeklaan 535	10.30	ds Karl van Klaveren	ds Tina Geels	ds Bert Karel Foppen	ds Bert Karel Foppen	ds A. Terlouw
	Kloosterkerk Lange Voorhout 2	10.00	ds Rienk Lanooy 🎵	HA	ds Rienk Lanooy	10.30 ds Jan Tom Schneider, Cantate 🎵	
	Evang Lutherse Gemeente Lutherse Burgwal 9	10.15	ds Hanneke Allewijn, HA	ds Jannet van der Spek Thema: Oogst	ds Hanneke Allewijn	ds Jannet van der Spek, Cantate 🎵	
	Eglise Wallonne Noordeinde 25	10.30	pasteur Hartman Out, NL	Pasteur Hartman Out Sainte-Cène	pasteur Berend Borger	pasteur Hartman Out	
	Overige kerken	Deutsche Evang Gemeinde Bleijenburg 5	10.30	Prädin Dagmar Oppen	Pfr Thomas Vesterling	Pfr Thomas Vesterling, HA	Pfr Thomas Vesterling
	Doopsgezinde Gemeente Paleisstraat 8	10.30	ds Esther Bijlsma	ds Menno Meihuizen	ds Lydia Penner, HA	ds Lynn Kaplanian, 'Vluchtelingen'	
	Ekklesia Brouwersgracht 2-k, in steeg door hek	11.00	X	Stilteviering	X	Psalmen	
	Ev. Broedergemeente Hernutters Chasséstraat 1	10.00	zr Christine Welschen	zr Christine Welschen 14u hindostaans	zr Christine Welschen	zr Georgine Bendt- Wijzman	
	Haagse Dominicus Th. Swenckestraat 30	10.30	Allerzielen, Ad de Gruijter	X	Thema: 'En toch...!', Willem van der Meiden	X	
	Indon Ned Chr. kerk GKIN Marcuskerk Jan Luijkenlaan 92	13.30	ds Deibby Janssens	ds Maria Winckler- Huiselan	ds Hendri Sendjaja	ds Stanley Tjahjadi	
	Kruispuntgemeenschap Hofzichtlaan 118	11.00	brs Hans Koster, Joop Zuur	X	ds Chris Schreuder	X	
	Remonstrantse kerk Laan v. Meerdervoort 955	10.30	Ds Antje van der Hoek, Reinhold Philipp	ds Reinhold Philipp	ds Antje van der Hoek	ds Johan Goud	
	Geref Kerk Vrijgemaakt Duinkerstraat 1	10.00	ds Gerrit den Broeder, HA	ds Jasper Klapwijk	ds Jasper Klapwijk	ds Jasper Klapwijk	
Ziekenhuizen	Haga Ziekenhuis Leyweg 275	10.00	ds Pieter Hartevelt	ds Mendie Hofma	ds Pieter Hartevelt	Pastor Willy Hoogendoorn	
	HMC Westeinde Lijnbaan 32	10.00	pastor Bertus Wessel	ds John Batist	ds Irene Visser	pastor Elma Beerends	
	HMC Antonishove Banninglaan 1 Leids'dam	10.30	ds Irene Visser	X	pastor Bertus Wessel	X	
	Franciscuskerk Nic Broeckhuijsenstraat 23	10.30	pastor Mieke Speckens	pastor Bernadette Janssens	pastor Nanda de Hoop	ds Joop Zuur	
	Clarakapel Rozenbottelstraat 14	10.30	pastor Hildegard Verbaarschot	pastor Tomas van Driel	ds Mineke Kroes	pastor Mieke Speckens	
Dienst doven en slechthorenden	Koningkerk Br. Ingenhoeslaan 4 Voorburg	10.00	ds Berit Bootsma	X	ds Jan van der Wolf	X	

advertentie

VERZORGD, CORRECT, STIJLVOL

Engelen & Spoor Uitvaartverzorging richt zich op het verzorgen van uitvaarten in Den Haag en omstreken. Wij hebben jarenlange ervaring in traditionele, religieuze en eigentijdse uitvaarten en staan garant voor een verzorgde, correcte en stijlvolle uitvoering van de uitvaart.

U KUNT ONS 24 UUR PER DAG, 7 DAGEN PER WEEK BEREIKEN: (070) 350 70 00
INFO@ENGELIENENSPOR.NL - WWW.ENGELIENENSPOR.NL

HET CLINGENDAELHUIS - BENOORDENHOUTSEWEG 279 - 2596 BJ DEN HAAG

Kerken met vaste gegevens voor elke zondag

Anglican Church Ary van der Spuyweg 1. Elke zondag 8.30 Gesproken Holy Communion 10.30 Contemporary & Traditional (Holy Communion) Services with on 4th Sunday Anointing & Prayer for Healing, 17.00 Wellspring Service. On 4th Sunday: Choral Evensong	American Protestant Church Esther de Boer van Rijklaan 1 9.45 am contemporary service 11.45 am traditional service	Oud-Katholieke Kerk Juffrouw Idastr. zo 10u eucharistie, 3/11 Hoogmis Allerzielen 10/11 Vesper 16u Wo 12u30 viering zolderkapel (niet op 13/11)	Evangeliegemeente Morgenstond Exoduskerk Beresteinlaan 263 Zo 10 samenkomst	Volle Evangelie Gem. Vredekerk Maartensdijklaan 126 zo 10u30 NL za 19u Arabisch	Baptistengemeente Vier Heemskinderenstraat 91 10u samenkomst	Leger des Heils Ambachtsgaard 198 10u30 samenkomst met muziekkorps
				Het Apostolisch Genootschap Loevesteinlaan 170 Zo 9u30 samenkomst met zang en muziek meer op apgen.nl	Genootschap der Vrienden – Quakers Stadhouderslaan 8 Zo 10u30 stille samenkomst	Zevende dag Adventisten Robijnhorst 197 Op zaterdag! 10u Bijbelstudie, 11u dienst

Taizédiensten

Buurt- en kerkhuis Bethel,
Thomas Schwenckestraat 30
Elke maandag 19.30
Taizéavondgebed
Elandstraatkerk
Elke 1e zaterdag van de maand
19u30 Taizéviering
Koningkerk Voorburg
Elke 2e zaterdag van de maand
19u30

Rooms-Katholieke kerken, Nederlandstalige weekendvieringen, zie verder www.rkparochiedevierevangelisten.nl en www.rkdenhaag.nl

Centrum, Parkstr. 65a H. Jacobus Maior Zo 9 u NL, 10u15 Lat, 12u NL 16u vespers	Schilderswijk, Hoefkade 623, H. Martha, za 19u, zo 11u30	Haagse Hout, Wassenaarseweg 53, St. Paschalis Baylon, Zo 11u	Bezuidenhout Bezuidenhoutseweg 153, OLV van Goede Raad, wo 12.30	Marlot Bloklandenplein 15, Obevekt Hart van Maria, za 17u, zo 9u30	Zeeheldenbuurt Elandstraat 194 OLV Onbevekt Ontvangen, zo 11u	Rijswijk Sir Winston Churchillillaan 372 HH. Benedictus en Bernadette, zo 9u30	Deutsch Badhuisweg 35a Sonntags 10u30 English Bezuidenhoutseweg 157 Sunday 10.00, 17.30 Français Stoeplaan 4 Wassenaar Dim 17.00
Regentessekwartier Beeklaan 188, H. Agnes, za 20u NL, zo 10u NL, 12u Sp	Valkenbos, Kamperfoeliestraat 279, Kerk Titus Brandsma Zo 10u30, vrij 10u	Loosduinen, Loosd. Hoofdstr. 4, Kerk Maria van Eik & Duinen zo 10 u, za 13u	Waldeck/Kijkduin Aaltje Noorderwierstr. 4 H. Pastoor van Ars Do 10u, vrij 9u, za 19u, zo 10u30	Leyenburg Leyweg 930 Emmaüskerk Zo 10u, za 13u	Scheveningen Scheveningseweg 233, H. Antonius Abt, za 17 u (niet op 16), 2e en 4e 18u Engelstalig zo 10u	Rijswijk v. Vredenburgweg 69, H. Bonifatius zo 11u	

Doordeweekse diensten:
■ Avondgebed bij DE ZINNEN,
elke maandag 18.15-18.45 in
Christus Triumfatorkerk met
aansluitend soep en broodje.
■ Aandachtscentrum,
Schoolstraat 18, di t/m vr 13 u
stilteviering;
■ Evangelisch-Lutherse Kerk,
elke woensdag 12.45-13u
middaggebed.

Symbolen: 🎵 met cantonij, muziek etc; X geen dienst; * zie website van de kerk; 📣 voorganger met preekconsent; ✠ kerkelijk werker; ➤ proponent (ds i.o.); 📣 missionair pionier

AGENDA: NOVEMBER

Kerkadressen zie pg. 6.

Tips: redactie@kerkinderhaag.nl
of 06 123 130 53 (ook whatsapp)Hele agenda: kerkinderhaag.nl

Film

Eerst een maaltijd, daarna een docu. In *Onbehagen* onderzoekt Bas Heijne de erfenis van oude verlichtingsidealen. Info: Karl van Klaveren, 06 11 04 19 92.

Woe. 6. 18 u. € 7 ■ Houtrustkerk, Beeklaan 535

Hervormers

Lezing door Axel Wicke over Katharina van Bora en Teresa van Avila, hervormers in de tijd van de Reformatie.

Do. 7. 20 u. ■ Bergkerk, Daal en Bergselaan 50A

Vrijersvoeten

Martijn Breeman, bekend als Troubadour en Musonius, presenteert zijn boek en cd met liefdesliedjes *Musonius op vrijersvoeten*.

Za. 9 nov. 15:30 u ■ Stadsklooster, Westeinde 101

Kerst-projectkoor

Kom kerstliederen repeteren met koor Connection. Iedereen tussen 18-47 jaar is welkom. Optredens bij vieringen en concerten in de Pastoor van Arskerker.

Info: kerstkoor@koorconnection.nl. Intro op zo. 10. 13:30-15:30 u. Repetities vanaf di. 12. 20-22 u. ■ Aaltje Noordewierstraat 4

Hildegard von Bingen

Cursus over het boek *Scivias* van mystica Hildegard von Bingen. Broeders van Sint Jan, leiding br. Marie-Thomas.

Di. 12, 19, 26. 19:30-21:30 u. ■ Johanneszaal, Oude Molstraat 37

Betere wereld

Bij een maaltijd van kok Victor Heemskerker, vertelt David Renkema over zijn boek *Geloven in een betere wereld*. Info: Lia Pronk, 06 20 83 40 69.

Za. 16. 18 u. € 10 of 5 (tienaers) ■ Bosbeskapel, Bosbesstraat 5

Kwintessens

Kamerkoor Kwintessens presenteert het nieuwe programma *Lifting the veil*, met muziek van o.a. David Lang, Anna Thorvaldsdottir en Arvo Pärt.

Za. 16. Oude Kerk, Keizerstraat 8, Scheveningen. Za. 23. Noorderkerk, Schuytstraat 9. Beide 20:15 u. € 15 (via kamerkoorkwintessens.nl).

Schilders

De Maranathakerk bestaat 70 jaar. Schilders van het kerkinterieur vertellen over hun ontwerp.

Woe. 20. 14:30-16:30 u. ■ Maranathakerk, 2de Sweelinckstraat 156

IN MEMORIAM

Lex Weiler

Lex Weiler, congregatie-lid van de 'Broeders van Maastricht', is op 26 september overleden. In Den Haag was hij overste en novicemeester, bestuurslid van de toenmalige Agnesparochie, stichter van Dienstencentrum Copernicus en oprichter van het Jenhka-koor (opgegaan in de Haagse Dominicus). Hij was tevens parochieleider van de Bernadettekerk in Rijswijk. In 1994 probeerde Lex, eenmaal gepensioneerd, met vijf medebroeders het huidige Stadsklooster (Westeinde 101) nieuw leven in te blazen. Vanuit het klooster zette

hij zich in voor vluchtelingen, organiseerde hij internationale maaltijden, kapeldiensten, muzieklavonden, kampweken, en hij ondersteunde (naar Amsterdams voorbeeld) de oprichting van een 'Haagse Dominicus'. De liederen van Huub Oosterhuis waren hem geliefd. Lex Weiler bracht zijn laatste levensjaren door in Woonzorgcentrum De Beyart te Maastricht. In Haagse en Rijswijkse kringen stond hij bekend als een dienstbaar en betrokken inspirator, organisator en stimulator. Zijn lijfspreuk was: 'Ik zal er zijn'. Lex Weiler is 89 jaar geworden.

COLOFON

KERK IN DEN HAAG MAANDBLAD

WWW.KERKINDENHAAG.NL WEBSITE

November 2019, jaargang 23, nr. 220

Uitgave van de Protestantse Gemeente te 's-Gravenhage, de Evangelisch-Lutherse Gemeente Den Haag, de Gereformeerde Kerk van 's-Gravenhage Oost en de Rooms-Katholieke parochie Maria Sterre der Zee.

Contact: redactie@kerkinderhaag.nl
hoofdredactie@kerkinderhaag.nl
Tel. 06 4626 69 64
Parkstraat 32, 2514 JK Den Haag

Redactie: Greet Kappers (hoofdredacteur), Margot C. Berends (tekstredacteur),

Robert Reijns (eindredacteur), Henk Baars, Henriëtte Boerma, Rob van Essen, Hans Hemmes, Rienk Lanooy, Margriet Quarles van Ufford, Marijke Witteman.

Medewerkers: Irna van der Wekke, Eric van den Berg (website), Pieter van Schouwenburg (vormgeving).

Druk: Opmeer Drukkerij bv

Advertenties:

kerkinderhaag.nl/adverteren
adverteren@kerkinderhaag.nl
06 123 130 53 (Robert Reijns)

Los postabonnement:

€ 22,50 per kalenderjaar (10 nummers).

Opgave: info@kerkinderhaag.nl

Giften: IBAN NL35 INGB 0007 7749 10

Afscheid van een burgemeester

PERSONALIUM Pauline Krikke heeft in oktober haar ontslag als burgemeester ingediend. Ze ontmoette de Haagse Gemeenschap van Kerken bij verschillende gelegenheden. Ad van der Helm blikt daar op terug.

Al snel na het aantreden van burgemeester Pauline Krikke in het voorjaar van 2017 heeft de Haagse Gemeenschap van Kerken (HGK) contact met haar gelegd. Dit contact is in de loop van haar ambtsperiode verder verdiept. De eerste ontmoeting vond plaats tijdens een presentatie van kerken en aan kerken gelieerde organisaties in de Grote Kerk. We hebben haar toen leren kennen als een geïnteresseerde bestuurder die de inzet van kerken herkende en de samenwerking op prijs stelde. De grote variatie van activiteiten heeft haar positief verrast. Ook na die bijeenkomst bezocht zij in de stad vaak actieve kerkleden.

Onveiligheid

Het contact werd verdiept tijdens een uitgebreid gesprek in de pastorie van de Sint Jacobus (Parkstraatkerk) over een aantal kwesties die we als kerken tegenkomen in de stad. Problemen rond armoede, radicalisering en jongeren werden op indringende wijze aan de orde gesteld. De burgemeester gaf aan dat ze behoefte had aan deze gesprekken, omdat ze langs deze kerkelijke kanalen informatie kon verwerven die ze niet langs andere wegen ontving. Sinds die tijd hebben we als leden van de HGK haar regelmatig bij gelegenheden in de stad ontmoet. Ze bracht kort na de aanslagen op kerken in Sri Lanka een bezoek aan enkele Haagse kerken. Tijdens de bijeenkomst met kerkenorganisatie Stek toonde zij zich een betrokken vrouw die zich oprecht interesseert voor haar christelijke burgers en ons vroeg naar mogelijke gevoelens van onveiligheid.

Geloof is haar niet vreemd, maar haar persoonlijke keuze is een andere. De menselijke autonomie is haar dierbaar, zo gaf ze aan in een gesprek. Van een verdiept gesprek over dit onderwerp is het niet meer gekomen. In het huidige theologisch-antropologische denken betekent geloof in God immers geen inperking van de menselijke autonomie. Integendeel: het bijbelse begrip 'roeping' houdt in dat de christen in vrijheid een antwoord geeft en op die manier de opdracht aanvaardt om deze wereld meer bewoonbaar en leefbaar te maken. We hadden een vervolgspraak met burgemeester Krikke gemaakt om opnieuw over een aantal kwesties van gedachten te wisselen. Helaas zal dat nu geen doorgang vinden.

De laatste ontmoeting met haar als burgemeester was tijdens de Prinsjesdagviering in de Grote Kerk, half september. Ze vertelde me dat ze onder de indruk was van het geheel en van de kracht van de boodschap die door jonge, religieuze mensen naar voren werd gebracht.

We wensen Pauline Krikke sterkte bij het afscheid nemen van deze mooie stad en de gemeenteraad wijsheid bij het oplossen van de bestuurlijke crisis waar onze stad zich in bevindt.

AD VAN DER HELM
VOORZITTER HAAGSE GEMEENSCHAP VAN KERKEN

IN - DRUK

EEN PLEIDOOI VOOR HEILIGHEID

Bij mijn boekhandel ligt een grote stapel van Rutger Bregmans boek *De meeste mensen deugen*. 'Ze gaan als warme broodjes', hoorde ik de verkoopster zeggen. In deze tijden van nepnieuws, beelden van kapotgeschoten steden en gestrande vluchtelingen kan ik mij dat wel voorstellen. Wie snakt er niet naar goed nieuws. Ook zijn nogal wat mensen onzeker over zichzelf en dan hoor je graag iets aardigs. Ik vind trouwens dat Bregman zeker een punt heeft. Mijn fiets is al jaren niet gestolen en in een drukke winkelstraat ben ik nog nooit beroofd. Eind negentiende eeuw schreef Abraham Kuiper al: 'De wereld valt mee.'

En toch... Het grootste deel van mijn leven ben ik bij de vredesbeweging betrokken. Pacifisten en vredesactivisten worden nogal eens voor uiterst naïef gehouden. Een verwijt dat niet altijd onterecht was. In het communistische Oostblok was vrijheid en rechtvaardigheid ver te zoeken,

hoe hoopvol velen daar ook naar keken. Ik heb dan ook altijd geweigerd het liedje 'de mens is goed' te zingen. Beelden van massabijeenkomsten waar haat en agressie verheerlijkt worden of situaties waarin mensen wegwijken van onrecht en schending van mensenrechten, stemmen mij niet hoopvol.

Wat was dat voor een vreemde opwindende mij beving, toen soldaten in gesloten gelid langs het Amsterdamse Sarphatipark marcheerden? Twaalf jaar was ik en van mijn moeder had ik genoeg over de oorlogsellende gehoord. En toch... het was dat ik te jong was om mee te marcheren. 'Deug ik wel?', is de vraag die mij sindsdien regelmatig bekruipt.

Ik schrik ook van de collectieve woede als een Nederlandse journaliste op een Turks plein kritische vragen durft te stellen. Zouden de rabbijnen toch gelijk hebben die zeggen dat er in ieder mens een 'kwade' en een 'goede drift' woont?

Het zijn gedachten die bij mij opkomen nu ik rond de Vredesweek mocht preken over de weerbarstige en soms vreselijke Saul- en David-cyclus. In veel preken wordt het koningschap van Saul al te gemakkelijk uitgespeeld tegen dat van David. Ja, soms wordt David in één adem met Jezus (Davids zoon) genoemd.

En inderdaad, in de confrontatie met Saul zijn er momenten waar David 'deugt'! Waar hij afziet van wraak, liefde laat blijken voor zijn vijand,

opkomt voor mensen in het nauw. Heel even krijg je een glimp te zien van het koningschap/leiderschap zoals dat in het psalmenboek bezongen wordt. Als Saul in een grot zijn behoefte doet, zou David zo maar toe kunnen slaan. Hij doet het niet. Omdat hij 'het uit wil praten' of pacifist is geworden? Nee, Saul is – ondanks alles – een door God gezalfde. David realiseert zich dat hier een grens is, de wereld gaat kapot aan mensen die voor eigen rechter spelen.

De 'softe' kanten van de bijbelse boodschap scoren hoog momenteel. Maar de verwaarloosde notie van 'heiligheid' is zeker zo fundamenteel. In het 'Onze Vader' vragen we steeds opnieuw dat er in Gods naam toekomst is voor alle mensen. Dat betekent dat eigen belang op de tweede plaats komt en we soms even een mens worden die deugt.

ROB VAN ESSEN

Trio Cortado en orgelmuziek

Concert van het Haagse Trio Cortado (fluit, althobo, basklarinet) en organist Geerten van de Wetering. Het begint klein, met *Ma Mère l'Oye* van Maurice Ravel, een stuk over de kinderverhalen van Moeder de Gans. Op den duur voegt het orgel zich bij het trio. Daarna een orgelsolo met Bachs beroemde Fantasie en Fuga in g-moll. Ter afsluiting klinkt een selectie uit Ravels ballet *Daphnis et Chloé*.

Za. 23 NOV. 16 U. € 10.
KLOOSTERKERK, LANGE VOORHOUT 2.

Troubadour

TROUBADOUR MARTIJN BREEMAN. OPNAMES EN AGENDA OPTREDENS: KERKINDENHAAG.NL

Vacature

De nieuwe burgemeester van Den Haag moet wijs zijn en geslepen zijn als glas om domheid van het volk te compenseren en nieuwjaarsvuurtjes van de stranden weren; straks ligt heel Scheveningen in de as.

De nieuwe burgemeester van Den Haag zegt wat ie doet en doet ook wat ie zegt, is goed in staat de vrede te bewaren en waar het nodig is de lucht te klaren.

Laat dit een stad van vrede zijn en recht

De nieuwe burgemeester van Den Haag staat klaar voor arm en rijk en rijp en groen, dient voor al haar bewoners op te komen, dus ook voor alle dieren, alle bomen.

Heeft Marianne Thieme wat te doen?

Zo moet de nieuwe burgemeester zijn.

Da's alles wat ik de bestuurders vraag.

Een burgemeester die men kan vertrouwen en die in staat is om een brug te bouwen, een brug van 's Gravenhage naar Den Haag.

Symposium over gender en religie

Dialogocentrum Initiatives of Change en twee organisaties voor het studentenpastoraat houden een symposium over 'Gender, spiritualiteit en religie'. Centraal staat de vraag hoe binnen en tussen religieuze groepen gediscussieerd wordt over traditionele en moderne visies op gender en seksuele oriëntaties. In hoeverre zijn er stereotype beelden over mannelijkheid en vrouwelijkheid?

Hoe wordt gedacht over feminisme en bijvoorbeeld homo- of transseksualiteit? Anne Dijk, oprichter van het Fahm Institute (voor betere beeldvorming over de islam), houdt een openingstoespraak. Dijk onderzoekt als islamoloog hoe je de islamitische rechtspraak, bekend als Sharia, kunt herinterpreteren en mogelijk kunt harmoniseren met moderne opvattingen over gender. Daarnaast vertellen aanhangers van verscheidene religies over hun persoonlijke ervaring met en visie op de hoofdthema's. Aan dialogotafels kunnen deelnemers daarover met elkaar in gesprek. Als afsluiting is er een muzikale voorstelling. Voor kinderen (4-12 jaar) een speciaal programma.

Opgave: iofc.nl/interfaith-2019.

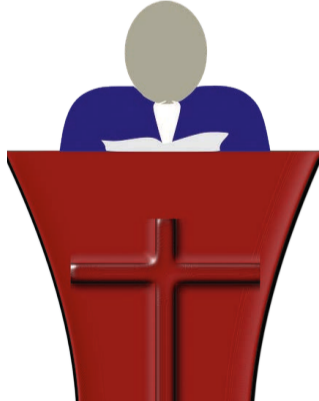
ZA. 16 NOV. 9:30 U. € 15 (STUDENTEN € 5) INCL. LUNCH, DRANKJES, HAPJES. INTERNATIONAL INSTITUTE OF SOCIAL STUDIES, KORTENAERKADE 12.

Advocaat en minister houden lekenpreken

Twee bekendheden houden in de Kloosterkerk een 'lekenpreek'. Liesbeth Zegveld (foto) is advocaat en hoogleraar. Ze staat in het bijzonder oorlogsslachtoffers bij: haar specialisatie is aansprakelijkheid voor mensenrechtenschendingen. Zegveld ontving blijken van waardering van verscheidene gerechtelijke en maatschappelijke

instanties. Hugo de Jonge is minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, en vicepremier. Daarvoor werkte hij als leerkracht in het basisonderwijs.

ZO. 17 (LIESBETH ZEGVELD) EN 24 (HUGO DE JONGE) NOV. 17 U. KLOOSTERKERK, LANGE VOORHOUT 2.

Retraite in Westmalle

Wie gaat mee op retraite bij de trappistenmonniken in het Belgische Westmalle? Twee dagen meeleven met het Getijdenritme, met stilte en bezinning. Organisatie, info: dezinnen.nl.

VR. 8 T/M 10 NOV. 14 U. KAMERPRIJZEN: € 40-60. ABDIJ VAN WESTMALLE, TRAPPISTWESTMALLE.BE.

Klimaat-autoriteit Jan Rotmans over concrete acties

Hoogleraar transitiekunde Jan Rotmans wil een duurzame samenleving waar mens en natuur gelijk tot hun recht komen. Hij is dé autoriteit in Nederland op het gebied van de klimaatdiscussie. Rotmans is een aanjager die de vertaalslag wil maken van de theoretische transitiewetenschap naar concrete acties en adviezen voor bedrijven, overheden en organisaties. Hij publiceerde onlangs het boekje *Omwenteling*. Lezing en gesprek. Organisatie: Maranathakerk en Duurzaam Den Haag.

WOE. 27 NOV. 20-22 U. MARANATHAKERK, 2E SWEELINCKSTRAAT 156.

AlleenCafé Laak: 10 jaar een steunpilaar

Het AlleenCafé in Laak bestaat tien jaar. Iedere tweede dinsdagmiddag van de maand praten alleenstaanden in buurt-en-kerkhuis De Oase over het verlies van hun dierbare. Het is een initiatief van de Protestantse Gemeente, maar wordt gedragen door diverse buurt-organisaties. Mede-initiatiefnemer Rob van Essen en vertegenwoordigers van die buurtorganisaties constateerden een decennium geleden dat steeds meer ouderen, die een partner verloren hadden, eenzaamheid ervaren. Er waren weliswaar rouwverwerkingsgroepen, maar die waren vooral gericht op mensen wier partner

Durkje Sikkema

hoogstens een jaar eerder overleden was. 'Mensen die langer geleden hun partner zijn verloren, verkeren vaak in een groter isolement. Hun omgeving verwacht dat ze na drie of vier jaar het verlies hebben verwerkt.' Gastvrouw en coördinatrice bij het AlleenCafé is ds. Durkje Sikkema. De gesprekken worden ingeleid door iemand uit het professionele circuit. Over deze setting zegt Van Essen: 'Bezoekers voelen zich op hun gemak, en durven elkaar als lotgenoten daarom persoonlijke vragen te stellen. Ondanks het gedeelde gemis, ervaren ze de bijeenkomsten als warm en ontspannen.' Het AlleenCafé duurt officieel van drie tot vijf, maar loopt ook wel eens iets uit. Je kunt één keer komen, of elke maand, altijd welkom. Op 12 november gaat het gesprek over het thema 'boosheid'.

VAN MEURSSTRAAT 1.

VERSE THEOLOGIE AMAZONE-SYNODE: NIEUWE WEGEN VOOR DE HELE WERELD

Zeg Amazone, en je denkt aan het grootste regenwoud, aan ontbossing en klimaatverandering. Misschien ook aan de Bisschoppensynode van oktober, in Rome.

De focus daarvan is allesbehalve smal: 'De realiteit van de Amazone-volkeren en hun wijsheid vereisen de aandacht van de hele kerk.' In de media wordt het al snel verengd tot: 'Gaat het celiabaat eraan in de Amazone?'

In harmonie

Paus Franciscus opende met: 'Voordat we onze stem geven aan hun problemen, oplossingen aanbieden of, erger nog, onze agenda en onze problemen aan hen opleggen, zijn we geroepen om naar hen te luisteren, voor hen te spreken en de mysterieuze wijsheid te omhelzen die God ons wenst mee te delen via hen.'

De Amazone-volkeren spreken over hun levensstijl als *buen vivir* (goed leven), dat is: 'Leven in

harmonie met jezelf, de natuur, mensen en het opperwezen, aangezien er een onderlinge communicatie bestaat tussen de hele kosmos zonder enige uitsluiting.'

Buen vivir is een kwestie van contemplatie, respect en zorg voor het regenwoud, mensen en dieren, en de ervaring dat het hen geschonken is, 'heilige grond'.

Buen vivir is geen ideaalbeeld dat voor altijd geldt, maar is een pad dat even reëel als fragiel is. Bovendien sluit het geen relatie met andere culturen uit, want ook de inheemse volkeren maken gebruik van onderwijs en gezondheidsdiensten (zoals elke andere burger).

Kosmische wijsheid

Ons westerse verstaan van 'een goed leven' kan niet zonder enig economisch comfort en bepaalde niveaus van consumptie. Het is voor ons moeilijk te begrijpen hoe mensen met weinig materiële goederen en met een zeer beperkte 'veiligheid' zoals de meeste mensen in het Amazonegebied – kunnen bogen op goed leven. Dit

bemoedigt het aangaan van een echte dialoog met de Amazone-bevolking. Terecht schrijft Franciscus: 'We moeten dringend de essentiële bijdrage waarderen die inheemse volkeren leveren aan de samenleving als geheel, en hun culturen niet reduceren tot een geïdealiseerd beeld van een natuurlijke staat, laat staan een soort museum van een vroegere manier van leven. Van hun kosmische visie en wijsheid hebben wij die geen deel uitmaken van hun cultuur, veel te leren.'

Overigens vinden zij ons ideaal van 'goed leven' doordrenkt van materialisme, individualisme, en secularisme met weinig ruimte voor transcendentie. Een echte dialoog is alleen mogelijk, wanneer eenieder zich openstelt om de bijdrage van de ander te erkennen en te waarderen.

Levensstijl

De Synode heeft als doelstelling: 'Nieuwe wegen voor de kerk en voor een integrale ecologie.' Nieuw, omdat een echte ecologische cultuur niet gereduceerd mag worden tot een reeks deelreacties op de problemen van milieuvervuiling en

uitputting van natuurlijke hulpbronnen. Het gaat om een andere manier van kijken, denken, beleid voeren, een nieuwe levensstijl en spiritualiteit.

De Synode gaat dus ook ons aan. In de eerste plaats omdat we profiteren van de positieve effecten van het Amazonegebied in mondiale milieutermen. En ten tweede omdat de problemen die haar voortbestaan bedreigen verweven zijn met onze wereldeconomie: met modellen van economische groei die het milieu nog steeds als een te plunderen bron beschouwen, met de keuzes van multinationals op zoek naar maximale winst, en met de levensstijl van consumptisme. De Amazone kan de problematiek niet alleen aan. Dit is een verantwoordelijkheid die ons allen aangaat.

BEN PEX

BEN PEX WERKTE ALS PRIESTER-MISSIONARIS VAN MILL HILL EN DIRECTEUR VAN MISSIO IN VERSCHILLENDE WERELDELEN. HIJ IS THANS HULPPRIESTER VAN DE HAAGSE PAROCHIES.